

POSTANOWIENIE

Dnia 13 lipca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z wniosku I. K.

przy uczestnictwie M. W.

o umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym bez zgody osoby chorej psychicznie,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 13 lipca 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki

od postanowienia Sądu Okręgowego w (...)

z dnia 14 października 2019 r., sygn. akt XIII Ca (...),

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w W. na rzecz adw. J. S. wynagrodzenie w kwocie 240 zł (dwieście czterdzieści złotych), w tym należny podatek VAT, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej uczestniczce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestniczki M. W. od postanowienia Sądu Okręgowego w W. z dnia 14 października 2019 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18, niepubl.). Wskazano m.in. że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony - co należy podkreślić - wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Oczywistej zasadności skargi skarżąca upatrywała w naruszeniu przez Sąd II instancji art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 685, dalej: u.o.z.p.), poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sposób rażąco sprzeczny z przyjętymi w orzecznictwie i literaturze zasadami interpretacji przesłanek leczenia psychiatrycznego bez zgody w trybie ww. przepisu.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz

szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. Jeżeli strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej. Chodzi o sprzeczność orzeczenia z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami albo jego wydaniu w wyniku oczywiście błędnej, widocznej bez głębszej analizy prawniczej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa (zob. m.in. postanowienia SN: z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004, nr 6, poz. 100; z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49; z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, niepubl.; z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, niepubl.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało wyjaśnione, że postępowanie toczące się na podstawie art. 29 u.o.z.p., zmierzające do zbadania, czy istnieje potrzeba przyjęcia do szpitala psychiatrycznego osoby chorej psychicznie bez jej zgody, stanowi ingerencję w konstytucyjne prawo wolności i nietykalności człowieka. Konsekwencje orzeczeń wydawanych na podstawie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego uzasadniają zatem ściśle wykładanie jej przepisów i przestrzeganie bezwzględного wymogu, by rozstrzygnięcie wydane na jej podstawie było celowe z punktu widzenia dobra i interesu osoby, której dotyczy.

Z art. 29 ust. 1 u.o.z.p. wynika, że do szpitala psychiatrycznego może być przyjęta, bez zgody wymaganej w art. 22 u.o.z.p., osoba chora psychicznie, której dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, że nieprzyjęcie do szpitala spowoduje znaczne pogorszenie stanu jej zdrowia psychicznego.

Zarówno w doktrynie, jak i judykaturze pojęcie „znacznego pogorszenia stanu zdrowia psychicznego” jest wykładane jednolicie - oznacza ono doprowadzenie się przez osobę chorą psychicznie, na skutek niepodjęcia leczenia, do stanu uniemożliwiającego jej funkcjonowanie w rodzinie, miejscu zamieszkania lub w pracy, a więc wtedy, gdy następuje degradacja ról społecznych.

Takie rozumienie tego pojęcia pozwala ograniczyć hospitalizację przymusową tylko do tych osób, dla których jest ona niezbędna (zob. m.in. postanowienia SN: z dnia 22 kwietnia 2010 r., V CSK 384/09, niepubl.; z dnia 13 czerwca 2013 r., IV CSK 126/13, niepubl.; z dnia 17 września 2015 r., II CSK 627/14, niepubl.; z dnia 5 listopada 2015 r., V CSK 456/15, niepubl.; z dnia 25 listopada 2016 r., V CSK 295/16, niepubl.).

Przewidywanie „znacznego pogorszenia stanu zdrowia” ustawa nakazuje oprzeć na dotychczasowym zachowaniu chorego. To przewidywanie zawiera więc element prognozujący, oparty na ocenie, jak może wpłynąć brak leczenia szpitalnego na stan zdrowia osoby chorej psychicznie, przy czym musi ona uwzględniać ocenę dotychczasowego zachowania chorego i jego zmiany w aspekcie czasowym oraz wpływ tego zachowania na stan zdrowia w okresie przed wydaniem orzeczenia. Wbrew stanowisku skarżącej te zasady były w zaskarżonym orzeczeniu respektowane.

Wskazuje się, że kontrola sądu, czy w danym stanie faktycznym wystąpiły przesłanki ustawowe wymaga wnikliwej oceny, opartej na dowodzie w postaci opinii biegłego lub zespołu biegłych z zakresu psychiatrii, a to z tej przyczyny, że elementem stanu faktycznego decydującego o uwzględnieniu wniosku jest opis stanu zdrowia psychicznego (zob. m.in. uchwałę SN z dnia 6 lutego 1996 r., III CZP 6/96, OSNC 1996, nr 7-8, poz. 95; postanowienia SN: z dnia 17 września 2015 r., II CSK 627/14, niepubl. i z dnia 25 listopada 2016 r., V CSK 295/16, niepubl.).

Z uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia wynika, że stan zdrowia psychicznego uczestniczki został ustalony na podstawie opinii dwóch biegłych lekarzy psychiatrów (k. 23-24 i 137-139, a także opinii uzupełniającej k. 154), którzy stwierdzili u uczestniczki schizofrenię paranoidalną, a ponadto, że uczestniczka nie ma poczucia choroby, nie podejmuje leczenia. Ponadto, biegły psychiatra D. D. R. w ustnej, uzupełniającej opinii wydanej przed Sądem II instancji (k. 202-202v) podtrzymał swoje stanowisko zawarte w pisemnej opinii. Dodatkowo wskazał, że brak leczenia psychiatrycznego spowoduje, iż stan zdrowia uczestniczki będzie się pogarszał. Wyjaśnił nadto, że brak leczenia przy stanie psychozy jest stanem toksycznym dla mózgu, powoduje destrukcję układu nerwowego. Stan psychozy

jest stanem zapalnym przyczyniającym się do destrukcji układu nerwowego i dotyczy uczestniczki, a ponieważ uczestniczka nigdy się nie leczyła, pogorszenie stanu zdrowia jest faktem oczywistym. Biegły wyjaśnił również, iż pogorszenie stanu zdrowia psychicznego uczestniczki miałyby polegać na zachowaniach wytwórczych, które nie są realistyczne.

Sąd Okręgowy uznał, że dowody w postaci opinii biegłego psychiatry T. G. , a zwłaszcza biegłego psychiatry D. D. R. wraz z opinią uzupełniającą są jasne, spójne i logicznie uzasadnione, a zarazem wyczerpujące, zaś ich treść nie budzi merytorycznych zastrzeżeń. W ocenie tego Sądu, biegli wnikliwie zobrazowali stan psychiczny uczestniczki i wyczerpująco uzasadnili spełnienie przesłanek z art. 29 ust. 1 pkt 1 u.o.z.p. Ponadto, opinia biegłego wydana w postępowaniu pierwszoinstancyjnym została poprzedzona osobistym badaniem sądowo-psychiatrycznym skarżącej przez biegłego psychiatrę. Sąd Okręgowy zaaprobował poczynione przez Sąd Rejonowy ustalenia, wynikające z całokształtu zebranego w sprawie materiału dowodowego, w tym z dowodu z opinii biegłych psychiatrów.

Konstruowanie oczywistej zasadności skargi na zarzutach nieznajdujących potwierdzenia w aktach sprawy nie wspiera stanowiska skarżącej. Skarżąca nie uwzględniła, że w postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, a podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów i oceny dowodów (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Istota zarzutów skargi, z którymi skarżąca wiąże jej oczywistą zasadność, polega właśnie na zakwestionowaniu poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych, z których wynika, że skarżąca jest osobą psychicznie chorą, jej dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, iż nieprzyjęcie do szpitala psychiatrycznego spowoduje znaczne pogorszenie stanu jej zdrowia, a uzasadnione pozostaje przewidywanie, że leczenie szpitalne przyniesie poprawę jej stanu zdrowia. Tego rodzaju konstrukcja wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, jako sprzeczna z zakresem kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym, jest niedopuszczalna.

W konsekwencji, analiza wniosku, na tle podstaw skargi oraz motywów zaskarżonego orzeczenia, nie prowadzi do oceny, że stanowi ono konsekwencję jaskrawych błędów w podejmowanych działaniach procesowych, czy wykładni art. 29 ust. 1 u.o.z.p.

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym orzeczono na podstawie § 16 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 14 ust. 1 pkt 3 i § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2019 r., poz. 18), z uwzględnieniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r. (SK 66/19, Dz.U. z 2020 r., poz. 769), a więc przy uwzględnieniu § 8 ust. 1 pkt 3 ww. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r.